

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

Для спеціальності 6.030201 Міжнародні відносини

Автор:
Професор кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики
Грідіна І.М.

Затверджено на засіданні кафедри протокол № 1 від 30.08.2017 р.

ЗМІСТ КНМЗНД

Навчальна програма дисципліни.....	3
Робоча програма навчальної дисципліни.....	10
Навчальний контент.....	24
Методичні рекомендації до проведення семінарських занять.....	30
Завдання для самостійної роботи.....	35
Засоби діагностики навчальних досягнень студентів.....	36
Інформаційні матеріали бібліотеки по забезпеченню навчальними підручниками (посібниками) з дисципліни.....	40

Міністерство освіти і науки України

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки ОС Бакалавр

Спеціальності 6.030201 Міжнародні відносини

Шифр за освітньою програмою ВПП 10

2017 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Булик Максим .Володимирович, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики МДУ

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету

«19» червня 2017 року, протокол № 9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» складена відповідно до освітньої програми підготовки ОС Бакалавр спеціальності 055 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Предметом вивчення дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» є сукупність міжнародно-правових, організаційних, загальноприйнятих морально-етичних принципів, норм та правил, традицій та умовностей, яких дотримуються в практиці міжнародного та ділового спілкування.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Дипломатичний протокол та етикет» є складовою циклу дисциплін професійної та практичної підготовки, базується на вивченні таких дисциплін, як «Дипломатична і консульська служба», «Країнознавство», «Зовнішня політика та дипломатія України», «Конфліктологія та теорія переговорів», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Історія української культури».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

1. Предмет, історія, складові державного церемоніалу та дипломатичного етикету. Національні особливості державного церемоніалу та дипломатичного етикету.
2. Державний церемоніал та дипломатичний протокол як засіб міжнародного спілкування.
3. Новітня практика дипломатичного протоколу та етикету.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» є ознайомлення студентів з основними поняттями державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету, вивчення історії та еволюції державного церемоніалу та дипломатичного протоколу, надання сучасних початкових знань, вмінь та навичок роботи в органах державної влади у сфері реалізації зовнішньої політики України за допомогою загальноприйнятих міжнародних норм та правил офіційного та ділового спілкування

1.2. Завданнями вивчення дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» є: ознайомлення студентів з історією та еволюцією державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету, опанування правилами дипломатичного протоколу та засадами етики поведінки при ділових контактах із зарубіжними представниками, учасниками дипломатичного корпусу, працівниками міжнародних організацій та іноземного бізнесу, які прийняті в міжнародній практиці, оволодіння навичками дипломатичного листування та знаннями особливостей сучасної дипломатичної мови, ознайомлення із засадами міжнародної ввічливості, протокольними правилами та прийомами тощо; формування широкого світогляду та всебічної підготовки фахівців, покликаних формувати та просувати позитивний імідж держави.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати: роль та місце дипломатичного протоколу та етикету в системі міжнародних відносин; нормативно-правову міжнародну та національну базу державного церемоніалу та дипломатичного протоколу, історію її формування; базові норми і складові дипломатичного протоколу; основні принципи, поняття, терміни та категорії, що складають основу дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету; методи та засоби дипломатичної комунікації, основних видів документів та дипломатичного листування; специфіку протокольної практики багатосторонньої дипломатії (міжнародних організацій, міжнародних нарад, конференцій, самітів, тощо); особливості протокольних функцій у діяльності дипломатичних представництв і окремих дипломатів; основні положення державної церемоніальної та протокольної практики України; методи та засоби

повсякденної роботи з дипломатичним корпусом структурних підрозділів з питань протоколу зовнішньополітичних відомств різних країн світу; основні правила і норми дипломатичного етикету як складових іміджу сучасного дипломата, офіційної особи; основні церемоніальні норми в протокольній практиці України; структуру, функції та завдання протокольних підрозділів державних установ в Україні та подібних у зарубіжних країнах.

вміти: використовувати набуті навички культури дипломатичного спілкування для встановлення та підтримання ділових контактів різного рівня; складати зразки основних видів дипломатичного листування з урахуванням протокольних вимог; моделювати схеми проведення різного роду представницьких заходів; оформляти різноманітні документи, пов'язані з дипломатичною діяльністю; розробляти програми візитів; моделювати схеми розсадки під час нарад, переговорів, самітів, конференцій, дипломатичних прийомів, в транспортних засобах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 45 годин / 1,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Змістовий модуль 2.

Змістовий модуль 3.

3. Рекомендована література

Джерела

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року. - URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048.

2. 5. Віденська конвенція про консульські зносини, 1963 рік. - URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_047.

3. 6. Віденська конвенція про представництво держав в їхніх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру, 1975 р. - URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_254.

4.

5. Положення про дипломатичне представництво України за кордоном.// Розпорядження Президента України від 22 жовтня 1992р., № 166/9

6. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України.// Указ Президента України від 22 серпня 2002 р., № 746/2002

7. Право зовнішніх зносин. Збірник документів // Упорядники: Алданов Ю.В., Забара І.М., Резніченко В.І. – К., 2003

Методичне забезпечення:

1. Калашник Г.М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: Навч. посіб / Г.М. Калашник. – К., 2007.

2. Кулик О. Елементи дипломатичного протоколу і дипломатичної практики в історії України / О. Кулик, П. Сардачук. – Львів, 2000.

3. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Навч. посібник / О.П. Сагайдак. – К.: Знання, 2006. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-165.html>

4. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби / Б.І. Гуменюк. - К., 2004. - URL: http://www.big-library.com.ua/book/43_Osnovi_diplomachnoi_ta_konsylskoi_slyjbi

5. Кузьмин Э.Л. Протокол и этикет дипломатического и делового общения / Э.Л.Кузьмин. - URL: http://www.k2x2.info/obshestvoznanie/protokol_i_yetiket_diplomaticheskogo_i_delovogo_obsheeniya/index.php
6. Сардачук П.Д., Дипломатичне представництво: організація і форми роботи / О.П. Кулик. - К., 2001. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-111.html>
7. Чугаєнко Ю.О. Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет. Навчальний посібник / Ю.О. Чугаєнко. – К.: Національна академія управління, 2011. – 164 с.

Базова:

1. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999
2. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М., 1976
3. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979
4. Никольсон Г. Дипломатия / Гарольд Никольсон ; пер. с англ. А. А. Трояновского. - М. : Государственное издательство политической литературы, 1941. - 155 с.
5. Резніченко В.І. (у співавт.) Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. - К., 2003

Додаткова:

6. Афанасьев І. А. Діловий етикет. – К., 2000
7. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. - К.,1998.
8. Виноградов В.М. Дипломатия: люди и события. Из записок посла. – М., 1998.
9. Виноградов В.М. Эпизоды из дипломатической практики. – М., 1993.
10. Волошина Н.М.,. Військовий етикет і дипломатичний протокол. Навчальний посібник / М.Т. Дзюба, Я.М. Жарков, П.М. Мехед; За заг. Редакцією Ольхового І.О. – К.: ВІ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – 236 с. – URL:
11. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. - К., 1998.
12. Гуменюк В. Міжнародні конференції // Політика і Час. - 1998. - № 8 - С. 52-56.
13. Дипломатический словарь. В 3-х томах. - М., 1988.
14. Дипломатичний корпус. Довідник. - К., 2000.
15. Дипломатія сучасної України. - К., 1997.
16. Зорин В.А. Основы дипломатической службы. - http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/103223/Zorin_-_Osnovy_diplomaticheskoi_sluzhby.html
17. Кальер Ф. О способах ведения переговоров с государями. – М.,2000.
18. Кинцанс В.П. Дипломатический протокол. - Рига, 1992.
19. Киссинджер Г. Дипломатия. – М., 1997.
20. Ковалев Ан. Азбука дипломатии. - М., 1988.
21. Колоколов Б.Л. Профессия Дипломат. – М., 1998.
22. Краткий справочник по этикету. - К., 1992.
23. Кузнецов С.А. Представители государств в международных организациях. М., 1980
24. Леонов Н.С. Информационно-аналитическая работа в загранучреждениях. – М., 1996.
25. Максименко О.И. Энциклопедия этикета. – М., 2001.
26. Мамонтова Е. Етикет державних символів України: структура, принципи, норми. – URL: http://www.social-science.com.ua/публікація/385_Етикет%20державних%20символів%20України%20структура%20принципи%20норми

27. Мамонтова Е.В. Державна символіка як універсальна норма офіційної комунікації: зовнішньополітичний аспект <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/4/02.pdf>
28. Мамонтова Е.В. Державний протокол та церемоніал як інструмент реалізації зовнішньополітичної стратегії держави // http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu_o/2009_1/R_2/Mamontova.pdf
29. Никольсон Г. Дипломатия. - М., 1941.
30. Новак І.В. Актуальні проблеми розвитку системи протокольної служби України. Наук. вісник ДАУ. №2, 1999.
31. Обов'язкові норми відносин: [Дипломатичний протокол] // Політика і час. – 1997. - № 1.
32. Парбо В. Лексикон хороших манер. - Таллінн, 1991.
33. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли по их жестам. - Нижний Новгород., 1992.
34. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия - наука и искусство / Виктор Иванович Попов. - М. : «Научная книга», 2000. - 576 с.
35. Пост Э. Этикет. – М.,1996
1. Правила процедуры в многосторонней дипломатии. – М., 1986.
  2. Правила хорошего тона: 240 кратких рекомендаций. - К., 1993.
  3. Професійне свято дипломатів // Урядовий кур'єр. – 2000. – 21 грудня.
  4. Руденко Г. Віденська конвенція – кодекс дипломатичних зносин // Політика і час. – 1997. - № 2.
  5. Руденко Г.М. Основи дипломатичного протоколу. – К., 1996.
  6. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. -Київ, 2001.
  7. Саттоу Э. Руководство по дипломатической практике. – М., 1961.
  8. Селянинов О.П. Дипломатические беседы, их организация и проведение. М.,1993.
  9. Семенов В.Л. Практика дипломатического протокола и этикета. – М., 2002.
  10. Серре Ж. Дипломатический протокол. - М., 1963.
  11. Соловьев Э.Я. Современный этикет и деловой протокол. – М., 1999.
  12. Тимошенко Н. Державний прапор як символ України // Політика і час. – 1997. - № 10.
  13. Тимошенко Н. Основа - єдина, але...: [Офіційний, дипломатичний протокол і політес: специфіка та взаємозв'язок] // Політика і час. – 1997. - №5-6.
  14. Тимошенко Н.Л. Державний прапор – символ країни. Політика і час. – 1997, № 10.
  15. Тимошенко Н.Л. Дипломатичні та офіційні прийняття. Політика і час. – 1999, № 1, № 4.
  16. Тимошенко Н.Л. Міжнародна ввічливість держав // Політика і час. – 2001. - № 1.
  17. Тимошенко Н.Л. Міжнародна ввічливість держав. Політика і час. – 2001, № 1.
  18. Тимошенко Н.Л. Обов'язкові норми відносин. Політика і час. – 1997-1998, № 10.
  19. Тимошенко Н.Л. Жінка в офіційному житті: питання протоколу. Наук. вісник ДАУ – 1999, №2.
  20. Фельтхэм Р.Дж. Настольная книга дипломата. Мн., 2000.
  21. Холопова Т.И., Лебедева М.М. Протокол и этикет для деловых людей. - М., 1995.
  22. Честара Дж. Деловой этикет. - М., 1999.
  23. Шевченко В.Н. Некоторые вопросы протокольной практики. – М.,1997.
  24. Шевченко В.Н. Повседневная жизнь Кремля при Президентах. - М., 2004.
  25. Шинкаренко Т.І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). – К., 2001.

26. Юрьев Ю.М. Разговор о важном. Этикет на каждый день. - М., 1979.
27. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Asia. International Education Systems, St. Paul, Minnesota (January 1997)
28. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Europe. International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1994
29. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Mexico/Canada . International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1995
30. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: South America. International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1997
31. Bremner, Moyra. Modern Etiquette. Chartwell Books; Edison, New Jersey, 1994.
32. Diplomacy and Early Modern Culture / Robyn Adams and Rosanna Cox, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2011. - 200 p.
33. Hawley, Donald. Manners and Correct Form in the Middle East Social and Professional Etiquette. Precedence and Protocol. Michael Russell (Printing) Ltd., Norwich United Kingdom, 1996
34. King, Larry. How to Talk to Anyone. Anytime. Anywhere: The Secrets of Good Communication. Crown Publishers, New York 1994
35. Pincus, Manlyn. Mastering Business Etiquette and Protocol. National Institute of Business Management; Inc., New York, 1989

Интернет-ресурси:

1. Деловой этикет - <http://delovoi-etiket.ru/>
2. Журнал «Деловой протокол и этикет» - <http://www.protocolonline.ru/>
3. Школа протоколу Галини Науменко - <http://protocolist.com.ua/>
<http://www.etiquette.ru/modern/diplomatic/>
<http://www.dipinfo.ru/protocol1>
<http://diplomat-ceremonial.ru/dip-protokol-i-pravila-veglivosti>
http://www.ediplomat.com/nd/protocol/diplomatic_protocol.htm

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Засоби діагностики успішності навчання модульна контрольна робота, проведення заліку.

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВПД 10 ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,

ФАКУЛЬТЕТ

ІСТОРИЧНИЙ

Дипломатичний протокол та етикет . — Маріуполь : МДУ, 2017. — 40 с.

Розробник:

Грідіна І.М., д.і.н., професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Протокол № 1 від 30 серпня 2017 року № 1

Декан В.Ф. Лисак

«30» серпня 2017 року

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
«ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ»
ОПИС ПРЕДМЕТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Предмет:

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань 0302 Міжнародні відносини 6.030201 Міжнародні відносини	За вибором	
Модулів – 1	Спеціальність Міжнародні відносини	Рік підготовки:	
Змістових модулів 3		IV-й	IV-й
Індивідуальне завдання: Підготовка презентації на тему: «Національні особливості державного церемоніалу, дипломатичного та ділового етикету країни світу (на вибір)»		Семестр	
Загальна кількість годин – 45		VIII-й	VIII-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1 самостійної роботи студента – 27	Освітній рівень: Бакалавр	12 год.	2
		Практичні, семінарські	
		6 год.	2
		Самостійна робота	
		27	41
		Індивідуальні завдання:	
2	1		
	Вид контролю: МКР, залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та аудиторної роботи становить:

- для денної форми навчання – 18 / 27 год.
- для заочної форми навчання – 4/45 год.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» є ознайомлення студентів з основними поняттями державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету, вивчення історії та еволюції державного церемоніалу та дипломатичного протоколу, надання сучасних початкових знань, вмінь та навичок роботи в органах державної влади у сфері реалізації зовнішньої політики України за допомогою загальноприйнятих міжнародних норм та правил офіційного та ділового спілкування

Завданнями вивчення дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» є:

- ознайомлення студентів з історією та еволюцією державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету,
- опанування правилами дипломатичного протоколу та засадами етики поведінки при ділових контактах із зарубіжними представниками, учасниками дипломатичного корпусу, працівниками міжнародних організацій та іноземного бізнесу, які прийняті в міжнародній практиці,
- оволодіння навичками дипломатичного листування та знаннями особливостей сучасної дипломатичної мови,
- ознайомлення із засадами міжнародної ввічливості, протокольними правилами та прийомами тощо;
- формування широкого світогляду фахівців, покликаних формувати та просувати позитивний імідж держави.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати:

- роль та місце дипломатичного протоколу та етикету в системі міжнародних відносин;
- нормативно-правову міжнародну та національну базу державного церемоніалу та дипломатичного протоколу, історію її формування;
- базові норми і складові дипломатичного протоколу;
- основні принципи, поняття, терміни та категорії, що складають основу дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету;
- методи та засоби дипломатичної комунікації, основних видів документів та дипломатичного листування;
- специфіку протокольної практики багатосторонньої дипломатії (міжнародних організацій, міжнародних нарад, конференцій, самітів, тощо);
- особливості протокольних функцій діяльності дипломатичних представництв і окремих дипломатів;
- методи та засоби повсякденної роботи з дипломатичним корпусом структурних підрозділів з питань протоколу зовнішньополітичних відомств різних країн світу;
- основні правила і норми дипломатичного етикету як складових іміджу сучасного дипломата, офіційної особи;
- основні церемоніальні норми в протокольній практиці України;
- структуру, функції та завдання протокольних підрозділів державних установ в Україні та подібних у зарубіжних країнах.

вміти:

- використовувати набуті навички культури дипломатичного спілкування для встановлення та підтримання ділових контактів різного рівня;
- складати зразки основних видів дипломатичного листування з урахуванням протокольних вимог;
- моделювати схеми проведення різного роду представницьких заходів;
- оформляти різноманітні документи, пов'язані з дипломатичною діяльністю; -

- розробляти програми візитів; моделювати схеми розсадки під час нарад, переговорів, самітів, конференцій, дипломатичних прийомів, в транспортних засобах.

2. ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання
90-100	A	відмінно	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
82-89	B	дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
74-81	C	добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
64-73	D	задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
60-63	E	достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

3. МОДУЛЬ 1. Роль дипломатичного протоколу та етикету в міжнародному спілкуванні

Тема 1. Поняття державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету, їх загальна характеристика та роль в міжнародних відносинах.

Тема 2. Історія та еволюція державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету

МОДУЛЬ 2. Протокольні церемонії та заходи в дипломатичній практиці

Тема 3. Роль візитів в міжнародних комунікаціях

Тема 4. Дипломатичні прийоми (прийняття)

МОДУЛЬ 3. Протокольні функції дипломатичних представництв та протокольних підрозділів органів державної влади

Тема 5. Міжнародна ввічливість держав.

Тема 6. Протокол в міжнародних організаціях, на міжнародних конференціях і нарадах

4. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. Церемоніали в протокольній практиці України

Семінар 2. Міжнародний досвід організації протокольних служб

Семінар 3. Дипломатичне листування

5. ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Виконання індивідуального завдання:

Індивідуальне творче завдання.

Підготувати презентацію на тему «Особливості ділового спілкування, етики та норм офіційного ділового протоколу у зарубіжних країнах» (країна – на вибір)

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Підготовка до семінарських занять	6
2	Ведення словника дипломатичних (протокольних) термінів	5

3	Скласти таблицю: "Принцип старшинства у дипломатичному протоколі"	2
4	Скласти таблицю: «Зовнішній вигляд дипломата під час прийомів»	2
5	Скласти схему розсадки змішаного прийому	2
6	Скласти таблицю форм звернень до різних категорій осіб, що згадуються в дипломатичних листуваннях, присутніх на дипломатичних прийомах тощо	5
7.	Підготувати зразки основних видів дипломатичного листування: особистої ноти, вербальної ноти, меморандуму, пам'ятної записки, приватного листа напівофіційного характеру та проекти відповідей на них	5
	Разом:	27

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Поняття та принципи дипломатичного протоколу.
2. Визначення терміну "Дипломатичний протокол".
3. Складові дипломатичного протоколу.
4. Роль та значення дипломатичного протоколу у міжнародних відносинах.
5. Поняття церемоніалу.
6. Поняття дипломатичного етикету.
7. Формування міжнародно-правової бази дипломатичного протоколу.
8. Становлення дипломатичного протоколу України.
9. Класифікація особистих візитів дипломата
10. Форми надсилання дипломатичної пошти
11. Складові жіночого протоколу
12. Візити непризначеного посла до та після вручення вірчих грамот
13. Характер візитів на високому та найвищому рівнях
14. Основні принципи дипломатичного протоколу
15. Особливі церемоніальні почесті
16. Протокольна група офіційних осіб під час церемонії зустрічі високого гостя в місці прибуття
17. Складові програми візиту
18. Іменне запрошення на дипломатичний прийом
19. Дипломатичний список
20. Кувертна картка
21. Правила надсилання візитних карток
22. Етикет особистого прапора (штандарта)
23. Церемонії в протокольній практиці України
24. Траурні церемонії
25. Принцип паритетності у дипломатичному протоколі.
26. Поняття "Дуаен", його функції, можливі випадки його обрання згідно з міжнародною протокольною практикою.
27. Дипломатичний корпус.
28. Поняття протокольного старшинства; правило "почесного місця".
29. Протокольні особливості процедури акредитації нового посла в країні перебування.
30. Особисті візити дипломатів: роль і значення в дипломатії, класифікація, протокольні особливості проведення.

31. Особисті бесіди дипломатів. Записи бесід.
32. Особливості титулування співрозмовників під час дипломатичних контактів.
33. Візитна картка при дипломатичних контактах.
34. Основні види документів дипломатичного листування: мета їхнього використання, протокольні характеристики.
35. Пояснити термін “формула компліментів” та навести 2-3 приклади.
36. Перелічити відомі Вам форми письмових звернень до старших дипломатичних співробітників, міністра закордонних справ.
37. Які види дипломатичної кореспонденції повинні бути обов’язково підписані відправником?
38. Протокольні вимоги до дипломатичної кореспонденції.
39. Роль дипломатичних прийомів в дипломатичній практиці.
40. Види дипломатичних прийомів, їхні протокольні характеристики.
41. Етикет поведінки господарів і гостей під час дипломатичних прийомів.
42. Процедура запрошення на дипломатичний прийом.
43. Організація та проведення дипломатичних прийомів.
44. Схеми та правила розсадки на дипломатичних прийомах.
45. Етикет Державного Прапора України.
46. Етикет поведінки за столом.
47. Місце і значення візитів на високому та найвищому рівнях у міжнародних відносинах.
48. Класифікація візитів на високому та найвищому рівнях.
49. Підготовка візитів. Програми перебування високих гостей під час візитів на високому та найвищому рівнях.
50. Особливості носіння фракту, смокінгу.
51. Міжнародна ввічливість держав.
52. Протокол міжнародних організацій, конференцій.
53. Правила етикету потискання руки.
54. Зовнішній вигляд дипломата, політика.
55. Правила представлення, рекомендування один одному.
56. Написання листів-запрошень та поздоровлень.
57. Відповіді на листи-запрошення та поздоровлення.
58. Правила розсадки в автомобілях.
59. Етикет телефонної розмови.
60. Етикет дарування та прийняття подарунків.
61. Форми та типи столів у протокольній практиці.
62. Поняття формат заходу.
63. Поняття формула заходу.
64. Символіка міжнародних організацій.
65. Офіційні та робочі мови міжнародних організацій.
66. Етикет користувача Інтернет.
67. Етикет роботи на комп’ютері в локальній мережі
68. Етикет носіння Державних нагород.
69. Етикет візитних карток.
70. Умовності та написи на візитних картках.
71. Етикет особистого прапора (штандарта).
72. Етикет службових відносин.
73. Управління Державного Протоколу та Церемоніалу Президента України.
74. Управління Державного протоколу МЗС України.
75. Протокольні підрозділи органів державної влади України.
76. Невербальні засоби спілкування.

6. Методи навчання

Лекції, презентації, семінарські та практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота студентів, контрольні роботи, опитування, тестування.

7. Методи контролю

Методи поточного контролю: семінарські заняття, усне опитування, контрольні роботи, тестові завдання.

Методи підсумкового контролю: модульна контрольна робота, семінарські заняття, творчі індивідуальні завдання, залік.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			Інд. тв. завд.	Сума
с/з	МК	с/р		
30	30	20	20	100

9. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Роль дипломатичного протоколу та етикету в міжнародному спілкуванні													
Тема 1. Поняття державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету, їх загальна характеристика та роль в міжнародних відносинах	2	2				3	2	2					6
Тема 2. Історія та еволюція	2	2				3							6

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Джерела та література

Джерела

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року. - URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048.
4. Віденська конвенція про консульські зносини, 1963 рік. - URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_047.
5. Віденська конвенція про представництво держав в їхніх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру, 1975 р. - URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_254.
2. Положення про дипломатичне представництво України за кордоном.// Розпорядження Президента України від 22 жовтня 1992р., № 166/9
3. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України.// Указ Президента України від 22 серпня 2002 р., № 746/2002
4. Право зовнішніх зносин. Збірник документів // Упорядники: Алданов Ю.В., Забара І.М., Резніченко В.І. – К., 2003

Методичне забезпечення:

5. Калашник Г.М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: Навч. посіб / Г.М. Калашник. – К., 2007.
6. Кулик О. Елементи дипломатичного протоколу і дипломатичної практики в історії України / О. Кулик, П. Сардачук. – Львів, 2000.
7. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Навч. посібник / О.П. Сагайдак. – К.: Знання, 2006. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-165.html>
8. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби / Б.І. Гуменюк. - К., 2004. - URL: http://www.big-library.com.ua/book/43_Osnovi_diplomatichnoi_ta_konsylskoi_slyjbi

9. Кузьмин Э.Л. Протокол и этикет дипломатического и делового общения / Э.Л.Кузьмин. - URL: http://www.k2x2.info/obshestvoznanie/protokol_i_yetiket_diplomaticeskogo_i_delovogo_obsheeniya/index.php

10. Сардачук П.Д., Дипломатичне представництво: організація і форми роботи / О.П. Кулик. - К., 2001. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-111.html>

11. Чугаєнко Ю.О. Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет. Навчальний посібник / Ю.О. Чугаєнко. – К.: Національна академія управління, 2011. – 164 с.

Базова:

12. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999.

13. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М., 1976

14. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.

15. Никольсон Г. Дипломатия / Гарольд Никольсон ; пер. с англ. А. А. Трояновского. - М. : Государственное издательство политической литературы, 1941. - 155 с.

16. Резніченко В.І. (у співавт.) Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. - К., 2003

Додаткова:

17. Афанасьев І. А. Діловий етикет. – К., 2000

18. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. - К.,1998.

19. Виноградов В.М. Дипломатия: люди и события. Из записок посла. – М., 1998.

20. Виноградов В.М. Эпизоды из дипломатической практики. – М., 1993.

21. Волошина Н.М.,. Військовий етикет і дипломатичний протокол. Навчальний посібник / М.Т. Дзюба, Я.М. Жарков, П.М. Мехед; За заг. Редакцією Ольхового І.О. – К.: ВІ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – 236 с. – URL:

22. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. - К., 1998.

23. Гуменюк В. Міжнародні конференції // Політика і Час. - 1998. - № 8 - С. 52-56.

24. Дипломатический словарь. В 3-х томах. - М., 1988.

25. Дипломатичний корпус. Довідник. - К., 2000.

26. Дипломатія сучасної України. - К., 1997.

27. Зорин В.А. Основы дипломатической службы. - http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/103223/Zorin_-_Osnovy_diplomaticeskoi_sluzhby.html

28. Кальер Ф. О способах ведения переговоров с государями. – М.,2000.

29. Кинцанс В.П. Дипломатический протокол. - Рига, 1992.

30. Киссинджер Г. Дипломатия. – М., 1997.

31. Ковалев Ан. Азбука дипломатии. - М., 1988.

32. Колоколов Б.Л. Профессия Дипломат. – М., 1998.

33. Краткий справочник по этикету. - К., 1992.

34. Кузнецов С.А. Представители государств в международных организациях. М., 1980

35. Леонов Н.С. Информационно-аналитическая работа в загранучреждениях. – М., 1996.

36. Максименко О.И. Энциклопедия этикета. – М., 2001.

37. Мамонтова Е. Етикет державних символів України: структура, принципи, норми. – URL: http://www.social-science.com.ua/публікація/385_Етикет%20державних%20символів%20України%20структура%20принципи%20норми

38. Мамонтова Е.В. Державна символіка як універсальна норма офіційної комунікації: зовнішньополітичний аспект <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/4/02.pdf>
39. Мамонтова Е.В. Державний протокол та церемоніал як інструмент реалізації зовнішньополітичної стратегії держави // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu_o/2009_1/R_2/Mamontova.pdf
40. Никольсон Г. Дипломатия. - М., 1941.
41. Новак І.В. Актуальні проблеми розвитку системи протокольної служби України. Наук. вісник ДАУ. №2, 1999.
42. Обов'язкові норми відносин: [Дипломатичний протокол] // Політика і час. – 1997. - № 1.
43. Парбо В. Лексикон хороших манер. - Таллінн, 1991.
44. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли по их жестам. - Нижний Новгород., 1992.
45. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия - наука и искусство / Виктор Иванович Попов. - М. : «Научная книга», 2000. - 576 с.
46. Пост Э. Этикет. – М., 1996
36. Правила процедуры в многосторонней дипломатии. – М., 1986.
37. Правила хорошего тона: 240 кратких рекомендаций. - К., 1993.
38. Професійне свято дипломатів // Урядовий кур'єр. – 2000. – 21 грудня.
39. Руденко Г. Віденська конвенція – кодекс дипломатичних зносин // Політика і час. – 1997. - № 2.
40. Руденко Г.М. Основи дипломатичного протоколу. – К., 1996.
41. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. -Київ, 2001.
42. Саттоу Э. Руководство по дипломатической практике. – М., 1961.
43. Селянинов О.П. Дипломатические беседы, их организация и проведение. М., 1993.
44. Семенов В.Л. Практика дипломатического протокола и этикета. – М., 2002.
45. Серре Ж. Дипломатический протокол. - М., 1963.
46. Соловьев Э.Я. Современный этикет и деловой протокол. – М., 1999.
47. Тимошенко Н. Державний прапор як символ України // Політика і час. – 1997. - № 10.
48. Тимошенко Н. Основа - єдина, але...: [Офіційний, дипломатичний протокол і політес: специфіка та взаємозв'язок] // Політика і час. – 1997. - №5-6.
49. Тимошенко Н.Л. Державний прапор – символ країни. Політика і час. – 1997, № 10.
50. Тимошенко Н.Л. Дипломатичні та офіційні прийняття. Політика і час. – 1999, № 1, № 4.
51. Тимошенко Н.Л. Міжнародна ввічливість держав // Політика і час. – 2001. - № 1.
52. Тимошенко Н.Л. Міжнародна ввічливість держав. Політика і час. – 2001, № 1.
53. Тимошенко Н.Л. Обов'язкові норми відносин. Політика і час. – 1997-1998, № 10.
54. Тимошенко Н.Л. Жінка в офіційному житті: питання протоколу. Наук. вісник ДАУ – 1999, №2.
55. Фельтхэм Р. Дж. Настольная книга дипломата. Мн., 2000.
56. Холопова Т.И., Лебедева М.М. Протокол и этикет для деловых людей. - М., 1995.
57. Честара Дж. Деловой этикет. - М., 1999.
58. Шевченко В.Н. Некоторые вопросы протокольной практики. – М., 1997.
59. Шевченко В.Н. Повседневная жизнь Кремля при Президентах. - М., 2004.
60. Шинкаренко Т.І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). – К., 2001.

61. Юрьев Ю.М. Разговор о важном. Этикет на каждый день. - М., 1979.
62. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Asia. International Education Systems, St. Paul, Minnesota (January 1997)
63. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Europe. International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1994
64. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Mexico/Canada . International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1995
65. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: South America. International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1997
66. Bremner, Мойра. Modern Etiquette. Chartwell Books; Edison, New Jersey, 1994.
67. Diplomacy and Early Modern Culture / Robyn Adams and Rosanna Cox, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2011. - 200 p.
68. Hawley, Donald. Manners and Correct Form in the Middle East Social and Professional Etiquette. Precedence and Protocol. Michael Russell (Printing) Ltd., Norwich United Kingdom, 1996
69. King, Larry. How to Talk to Anyone. Anytime. Anywhere: The Secrets of Good Communication. Crown Publishers, New York 1994
70. Pincus, Manlyn. Mastering Business Etiquette and Protocol. National Institute of Business Management; Inc., New York, 1989

Интернет-ресурси:

1. Деловой этикет - <http://delovoi-etiket.ru/>
2. Журнал «Деловой протокол и этикет» - <http://www.protocolonline.ru/>
3. Школа протоколу Галини Науменко - <http://protocolist.com.ua/>
4. <http://www.etiquette.ru/modern/diplomatic/>
5. <http://www.dipinfo.ru/protocol1>
6. <http://diplomat-ceremonial.ru/dip-protokol-i-pravila-veglivosti>
7. http://www.ediplomat.com/nd/protocol/diplomatic_protocol.htm

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ
до дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет»
спеціальності 6.030201 Міжнародні відносини

Тема 1. Поняття державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету, їх загальна характеристика та роль в міжнародних відносинах

Поняття і загальна характеристика дипломатичного протоколу і церемоніалу, їх роль в сучасних міжнародних відносинах. Дипломатичний протокол та етикет як історична та міжнародна категорія. Протокол як вираз суспільної ієрархії. Місце церемоніалу та протоколу в дипломатичних та консульських відносинах.

Етикет. Види етикету.

Складові та особливості дипломатичного протоколу.

Державний церемоніал. Спільне та відмінне в дипломатичному протоколі та державному церемоніалі.

Суб'єкти і об'єкти дипломатичного протоколу. Джерела норми дипломатичного протоколу.

Джерела та література:

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року. - URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048
2. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999.
3. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М., 1976
4. Калашник Г.М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: Навч. посіб / Г.М. Калашник. – К., 2007.
5. Мамонтова Е.В. Державний протокол та церемоніал як інструмент реалізації зовнішньополітичної стратегії держави // http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu_o/2009_1/R_2/Mamontova.pdf
6. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
7. Никольсон Г. Дипломатия / Гарольд Никольсон ; пер. с англ. А. А. Трояновского. - М. : Государственное издательство политической литературы, 1941. - 155 с.
8. Подворна О. Г. Дипломатичний протокол та етикет: Навчальний посібник / О. Г. Подворна. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – 236 с. – URL: https://lib.oa.edu.ua/files/funds/vudavnutstvo/Posibnyk_Podvorna.pdf
- Ткач Д.І. Дипломатичний протокол та етикет (із практичної роботи досвідченого дипломата) / Д.І.Ткач. – URL: <http://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach-0004.pdf>
9. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Навч. посібник / О.П. Сагайдак. – К.: Знання, 2006. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-165.html>
10. Тимошенко Н.Л. Обов'язкові норми відносин // Політика і час. – 1997-1998. - № 10.
11. Чугаєнко Ю.О. Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет. Навчальний посібник / Ю.О. Чугаєнко. – К.: Національна академія управління, 2011. – 164 с.

Тема 2. Історія та еволюція державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету

Історія державного церемоніалу та протоколу. Дипломатичні представництва при дворах монархів. Перші дипломатичні відомства. Формування правил і норм дипломатичного протоколу у давні часи, середньовіччя та у новий час. Ціна протокольної та церемоніальної помилки.

Державний церемоніал та дипломатичний протокол в історії України.

Причини та особливості еволюції державного церемоніалу та дипломатичного протоколу. Особливості дипломатичного протоколу та етикету в інформаційному суспільстві.

Міжнародно-правові документи та національне законодавство про державний церемоніал та дипломатичний етикет.

Джерела та література:

1. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999.
2. Виноградов В.М. Дипломатия: люди и события. Из записок посла. – М., 1998.
3. Виноградов В.М. Эпизоды из дипломатической практики. – М., 1993.
4. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року. - URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048
5. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М., 1976
6. Колоколов Б.Л. Профессия Дипломат. – М., 1998.
7. Кулик О. Елементи дипломатичного протоколу і дипломатичної практики в історії України / О. Кулик, П. Сардачук. – Львів, 2000
8. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
9. Никольсон Г. Дипломатия / Гарольд Никольсон ; пер. с англ. А. А. Трояновского. - М.: Государственное издательство политической литературы, 1941. - 155 с.
10. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України // Указ Президента України від 22 серпня 2002 р., № 746/2002
11. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия - наука и искусство / Виктор Иванович Попов. - М. : «Научная книга», 2000. - 576 с.
12. Право зовнішніх зносин. Збірник документів // Упорядники: Алданов Ю.В., Забара І.М., Резніченко В.І. – К., 2003
13. Руденко Г. Віденська конвенція – кодекс дипломатичних зносин // Політика і час. – 1997. - № 2
14. Ткач Д.І. Дипломатичний протокол та етикет (із практичної роботи досвідченого дипломата) / Д.І.Ткач. – URL: <http://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach-0004.pdf>
15. Фельтхем Р.Д. Настольная книга дипломата / Р.Дж. Фельтхэм; Пер. с англ. В.Е. Улаховича. — 4-е изд. — Мн.: Новое знание, 2004. — 304 с.
16. Шевченко В.Н. Повседневная жизнь Кремля при Президентах. - М., 2004

Тема 4. Роль візитів в міжнародних комунікаціях

Особисті візити та бесіди дипломатів. Місце та значення особистих візитів і бесід в роботі дипломата, дипломатичної місії, зовнішньополітичного відомства. Місце особистих контактів в дипломатії. Класифікація особистих візитів і бесід. Протокольні (ввічливості, представлення), ділові, приватні візити та бесіди. Протокольні характеристики візитів та бесід. Особливості нанесення особистих візитів в деяких країнах світу. Підготовка та проведення візитів. Візити до вручення вірчих грамот та після. Візити та бесіди дружини новопризначеного посла. Візити у відповідь.

Візитна картка. Історія візитної картки. Церемоніальна та ділова функції візитної картки. Протокол та етикет вручення та прийняття візитної картки. Виявлення ввічливості за допомогою візитної картки.

Візити на високому та найвищому рівнях

Місце та роль візитів на високому та найвищому рівнях у міжнародних відносинах. Класифікація візитів відповідно мети та відповідно складу учасників. Протокольні характеристики візитів. Протокольні і церемоніальні питання прийому іноземних делегацій. Концепція візиту. Підготовка й проведення візитів. Програма візиту, її складові.

Програма візиту дружини високого гостя.

Передова, "облітна" група. Підготовка програми перебування зарубіжної делегації. Особливі церемоніальні почесті. Підготовка та порядок проведення переговорів. Подарунки під час візитів. Схеми розміщення делегацій під час переговорів, міжнародних нарад, конференцій. Схеми та правила розсадки в автотранспорті. Кортєж. Використання елементів державної символіки на автомобілях.

Джерела та література:

1. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби / Б.І. Гуменюк. - К., 2004. - URL: http://www.big-library.com.ua/book/43_Osnovi_diplomachnoi_ta_konsylskoi_slyjbi
2. Зорин В.А. Основи дипломатической службы. - http://www.e-reading.org/bookreader.php/103223/Zorin_-_Osnovy_diplomacheskoi_sluzhby.html
3. Кузьмин Э.Л. Протокол и этикет дипломатического и делового общения / Э.Л.Кузьмин. - URL: http://www.k2x2.info/obshestvoznanie/protokol_i_yetiket_diplomacheskogo_i_delovogo_obschenija/index.php
4. Мамонтова Е. Етикет державних символів України: структура, принципи, норми. - URL: http://www.social-science.com.ua/публікація/385_Етикет%20державних%20символів%20України%20структура%20принципи%20норми
5. Мамонтова Е.В. Державна символіка як універсальна норма офіційної комунікації: зовнішньополітичний аспект <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/4/02.pdf>
6. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979
7. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України // Указ Президента України від 22 серпня 2002 р., № 746/2002
8. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия - наука и искусство / Виктор Иванович Попов. - М. : «Научная книга», 2000. - 576 с.
9. Резніченко В.І. (у співавт.) Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. - К., 2003

10. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Навч. посібник / О.П. Сагайдак. – К.: Знання, 2006. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-165.html>
11. Сардачук П.Д., Дипломатичне представництво: організація і форми роботи / О.П. Кулик. - К., 2001. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-111.html>
12. Селянинов О.П. Дипломатические беседы, их организация и проведение. М., 1993.
13. Семенов В.Л. Практика дипломатического протокола и этикета. – М., 2002.
14. Серре Ж. Дипломатический протокол. - М., 1963.
15. Соловьев Э.Я. Современный этикет и деловой протокол. – М., 1999
16. Тимошенко Н.Л. Візитні картки // Політика і час. – 1999. - № 1. – С.77-79.
17. Тимошенко Н.Л. Вітання та рекомендування // Політика і час. – 1998. - № 10. С.66-67.

Тема 4. Дипломатичні прийоми (прийняття)

Роль та значення дипломатичних прийомів у міждержавних взаєминах. Значення дипломатичних прийомів в роботі зовнішньополітичного відомства, дипломатичної місії. Класифікація дипломатичних прийомів. Вибір типу дипломатичного прийому залежно від мети та протокольних норм. Протокольні характеристики різних типів дипломатичних прийомів. Підготовка і проведення дипломатичних прийомів. Список запрошених. Підготовка та розсилка запрошень. Особливості запрошення на прийом високого гостя. Спеціальні запрошення на прийом на честь високого гостя. Відповідь на запрошення. Меню. Схеми та правила розсадки на дипломатичних прийняттях. Поведінка господарів й гостей під час дипломатичних прийомів.

Зовнішній вигляд під час дипломатичних прийомів. Поняття дресскоду та його складові. Святковий одяг. Вибір одягу з урахуванням індивідуальних особливостей людини.. Етикет носіння Державних нагород та відзнак

Кувертна (розсадна) картка. Застільний етикет. Подяка за участь у прийомі.

Джерела та література:

1. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999.
2. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М., 1976
3. Діловий етикет / Ав.-укл. І. Афанасьев. — 2-е вид. — К., 2001.
4. Кузин Ф. Культура делового общения. — М., 2000.
5. Кузин Ф.А. Современный имидж делового человека, бизнесмена политика. – М., 2002.
6. Кузин Ф.А. Имидж бизнесмена: Практ. пособие. — М., 1996
7. Кузьмин Э.Л. Протокол и этикет дипломатического и делового общения / Э.Л.Кузьмин. - URL: http://www.k2x2.info/obshchestvoznanie/protokol_i_yetiket_diplomaticheskogo_i_delovogo_obsheniya/index.php
8. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
9. Монахов Г. А. Мелочи создают совершенство. Деловой и светский этикет. Благоприятный персональный имидж. — К., 2001
10. Парбо В. Лексикон хороших манер. - Таллинн, 1991.
11. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли по их жестам. - Нижний Новгород., 1992.
12. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України // Указ Президента України від 22 серпня 2002 р., № 746/2002
13. Пост Э. Этикет. Классическое руководство: Пер. с англ. - М., 2003
14. Почепцов Г.А. Имидж: от фараонов до президентов. — К., 1997
15. Правила хорошего тона: 240 кратких рекомендаций. - К., 1993

16. Серре Ж. Дипломатический протокол. - М., 1963.
17. Соловьев Э.Я. Современный этикет и деловой протокол. – М., 1999
18. Тимошенко Л.Н. Одяг ділової людини // Політика і час. – 2000. - № 1-2. – С.105-106.
19. Тимошенко Н.Л. Нехтуючи прості істини. Неймовірні помилки в очевидних ситуаціях під час офіційних прийомів і не тільки // Політика і час. – 2002. - № 5. – С.80-84
20. Шевченко В.Н. Повседневная жизнь Кремля при Президентах. - М., 2004
21. Школа протоколу Галини Науменко - <http://protocolist.com.ua/>

Тема 5. Міжнародна ввічливість держав

Протокольне реагування на окремі події в іноземній країні на рівні посла, міністра закордонних справ, Глави держави (направляючої). Календар дат та подій в країні перебування. Збір та узагальнення відкритої інформації про офіційних осіб, глав дипломатичних місій в країні перебування.

Національні свята держав світу. Реагування на святкові події в іноземній країні. Святкові листи, телеграми, їх надсилання та вручення. Виступ по ТБ з нагоди національного свята. Обмін поздоровленнями з нагоди Нового року, Різдва Христового та деяких інших свят.

Протокольне реагування на події у житті вищих державних осіб зарубіжної держави. Реагування з нагоди обрання на посаду. Участь в урочистостях з цієї нагоди. Протокольні подарунки.

Реагування у випадку трауру та стихійні лиха в іноземній країні. Реагування у випадку смерті високої особи, акредитованого посла. Направлення співчуття на відповідному рівні. Участь у траурних заходах.

Книга співчуття (жалоби). Нота співчуття.

Джерела та література:

1. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України // Указ Президента України від 22 серпня 2002 р., № 746/2002
2. Сардачук П.Д., Дипломатичне представництво: організація і форми роботи / О.П. Кулик. - К., 2001. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-111.html>
3. Чугаєнко Ю.О. Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет. Навчальний посібник / Ю.О. Чугаєнко. – К.: Національна академія управління, 2011. – 164 с.
5. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
6. Волошина Н.М., Військовий етикет і дипломатичний протокол. Навчальний посібник / М.Т. Дзюба, Я.М. Жарков, П.М. Мехед; За заг. Редакцією Ольхового І.О. – К.: ВІ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – 236 с. – URL:
7. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. - К., 1998.
8. Зорин В.А. Основы дипломатической службы. - [http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/103223/Zorin - Osnovy_diplomaticheskoi_sluzhby.html](http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/103223/Zorin_-_Osnovy_diplomaticheskoi_sluzhby.html)
9. Леонов Н.С. Информационно-аналитическая работа в загранучреждениях. – М., 1996.
10. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. - Київ, 2001.
11. Тимошенко Н.Л. Міжнародна ввічливість держав // Політика і час. – 2001. - № 1.
12. Шевченко В.Н. Некоторые вопросы протокольной практики. – М., 1997.
13. Шевченко В.Н. Повседневная жизнь Кремля при Президентах. - М., 2004
14. Ковалев Ан. Азбука дипломатии. - М., 1988.

Тема 6. Протокол в міжнародних організаціях, на міжнародних конференціях і нарадах

Протокольні традиції багатосторонньої дипломатії.

ООН як приклад організаційно-протокольного забезпечення діяльності інших міжнародних організацій. Найважливіші функції протоколу ООН та інших міжнародних організацій. Протокольний відділ Секретаріату ООН. Порядок протокольного старшинства в міжнародних організаціях, під час міжнародних конференцій.

Протокольні процедури прийому нових держав-членів до ООН, вступ на посаду постійного представника країни-члена ООН, зустріч високопосадових гостей ООН,

Представницька робота постійних представництв країн-членів при міжнародних організаціях. Протокол візиту в ООН глави держави або уряду країн-членів ООН. Розміщення делегацій в залах засідань.

Особливості протокольного забезпечення діяльності неурядових міжнародних організацій.

Протокольні заходи на міжнародних конференціях, нарадах, самітах. Ініціатива скликання та вибір місця проведення конференції. Організаційно-протокольні функції секретаріату (орґкомітету) конференції. Правила процедури проведення конференції. Протокол зустрічі іноземних делегацій, перевірка повноважень учасників конференції. Функції головування на міжнародних конференціях.

Джерела та література:

1. Віденська конвенція про представництво держав в їхніх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру, 1975 р. - URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_254.
2. Положення про дипломатичне представництво України за кордоном.// Розпорядження Президента України від 22 жовтня 1992р., № 166/9
3. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Навч. посібник / О.П. Сагайдак. – К.: Знання, 2006. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-165.html>
4. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби / Б.І. Гуменюк. - К., 2004. - URL: http://www.big-library.com.ua/book/43_Osnovi_diplomatichnoi_ta_konsylskoi_slyjbi
5. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
6. Гуменюк В. Міжнародні конференції // Політика і Час. - 1998. - № 8 - С. 52-56
7. Кузнецов С.А. Представители государств в международных организациях. - М., 1980.
8. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия - наука и искусство / Виктор Иванович Попов. - М. : «Научная книга», 2000. - 576 с.
9. Шевченко В.Н. Некоторые вопросы протокольной практики. – М.,1997.
10. Шевченко В.Н. Повседневная жизнь Кремля при Президентах. - М., 2004.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
до дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет»
спеціальності 6.030201 Міжнародні відносини

Підготовка до семінарського заняття включає такі етапи:

1. Загальне ознайомлення з планом та рекомендованою літературою. При підготовці до семінарського заняття студент повинен уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття, передивитись рекомендовані джерела та літературу до відповідної або дотичної теми лекції. Для отримання фактичних знань студенту необхідно спочатку ознайомитись з відповідними розділами підручників, навчальних посібників, довідників, загальною літературою тощо. Потім необхідно ознайомитись зі спеціальною літературою: монографією, статтями, джерелами, які рекомендовані до кожного окремого семінарського заняття. При цьому перелік рекомендованої літератури не є вичерпаним. Студенти мусять використовувати інші джерела і особливо періодичні видання.

2. Вивчення спеціальної літератури та аналіз комплексу джерел з проблеми.

Починаючи працювати з і спеціальною літературою та джерелами, студент повинен чітко верифікувати інформаційне джерело: почати з особи автора, дізнатись час і місце написання роботи, мету публікації, джерельну базу, ідеологічну спрямованість. Читати треба уважно, всебічно та критично аналізуючи прочитане. Зустрівши нове, незрозуміле поняття, висловлення, обов'язково необхідно з'ясувати його зміст. Не зробивши цього, студент ризикує сприйняти неправильно значення терміну, висловлення або й всього тексту. Тут варто скористатися словниками чи іншими допоміжними джерелами.

3. Підготовка до виступу

Підготовку до виступу/складання конспекту виступу слід починати тільки після глибокого осмислення змісту матеріалу, виділення найголовнішого та підведення підсумків. Посилання на джерела та літературу у конспекті обов'язкові. При постановці проблеми студенту необхідно сформулювати актуальність, значимість проблеми, визначити мету та завдання семінарського заняття. Здійснюючи огляд джерельної бази необхідно зазначити, які види джерел були проаналізовані, наскільки вони розкривають поставлені питання, чи є репрезентативними тощо.

Необхідно зробити самостійні висновки до кожного питання семінару та загалом до теми заняття. Висновки повинні бути короткими, чіткими, без повторення та введення нового фактичного матеріалу. За бажанням студент може скласти питання до аудиторії.

Зважаючи на велику ступінь візуалізації дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» під час виступу студент може (бажано) підготувати презентацію свого виступу.

Для того, щоб виступ студента був успішний, його необхідно заздалегідь ретельно підготувати. Для цього треба доцільно використати час, прагнучи розкрити питання за десять хвилин. Виступ повинен виглядати як усне повідомлення результатів проаналізованого питання на підставі джерел та літератури. Не рекомендується повне читання письмового тексту, який підготував студент. Завершуючи доповідь, студент повинен назвати використані для відповіді на питання семінару джерела та літературу та зробити висновок.

Семінарське заняття 1. Церемоніали в протокольній практиці України

1. З історії становлення державного церемоніалу та протоколу України.
2. Особливості державного церемоніалу, дипломатичного протоколу та етикету в сучасній протокольній практиці України.
3. Церемоніальні та протокольні заходи під час візитів до України високопосадових осіб та іноземних делегацій.
4. Церемоніал та протокол використання державних символів України.

5. Державна символіка та законодавчі норми її використання в іноземних державах. Символіка в дипломатичних представництвах і консульських установах.
6. Геральдика. Державна геральдична служба України

Джерела та література:

1. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України // Указ Президента України від 22 серпня 2002 р., № 746/2002
2. Державні символи України. – URL: <http://www.ukrainica.org.ua/ukr/>
3. Кулик О. Елементи дипломатичного протоколу і дипломатичної практики в історії України / О. Кулик, П. Сардачук. – Львів, 2000.
4. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Навч. посібник / О.П. Сагайдак. – К.: Знання, 2006. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-165.html>
5. Резніченко В.І. (у співавт.) Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. - К., 2003
6. Мамонтова Е. Етикет державних символів України: структура, принципи, норми. – URL: http://www.social-science.com.ua/публікація/385_Етикет%20державних%20символів%20України%20структура%20принципи%20норми
7. Мамонтова Е.В. Державна символіка як універсальна норма офіційної комунікації: зовнішньополітичний аспект <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/4/02.pdf>
8. Мамонтова Е.В. Державний протокол та церемоніал як інструмент реалізації зовнішньополітичної стратегії держави // http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu_o/2009_1/R_2/Mamontova.pdf
9. Новак І.В. Актуальні проблеми розвитку системи протокольної служби України. Наук. вісник ДАУ. №2, 1999
10. Тимошенко Н. Державний прапор як символ України // Політика і час. – 1997. - № 10.

Методичні рекомендації

Під час виступів на семінарському занятті студенти підкреслюють, що основою міждержавного спілкування є міжнародна ввічливість, яка неухильно вимагає шанобливого та поважного ставлення до усього, що представляє державу, включаючи її офіційних представників. Рівною мірою це стосується державних символів держави – державного прапора, гімну, а також назви держави та її національних свят.

Студентам належить висвітлити основні етапи створення історії символів Української державності; проаналізувати законодавчі норми використання державної символіки в Україні. Студентам необхідно зауважити, що визначення та опис державних символів України подано у статті 20 Конституції України. З'ясувати та навести приклади того, що Державні символи України - це своєрідний паспорт, візитна картка нашої держави, офіційне представництво в будь-якій точці планети та за її межами, а наявність державної символіки за будь-яких умов дає людині можливість відчувати себе морально, соціальне, політичне і юридичне дієздатною та захищеною.

Рекомендується проаналізувати нормативну базу використання державних символів в інших країнах.

Звернути увагу на прапоровий етикет дипломатичних служб згідно статті 20 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. Висвітлити норми поведінки з державним прапором приватних осіб – громадян інших держав.

Сформулювати міжнародні принципи та стандарти прапорового етикету.

Зважаючи на гібридну агресію проти нашої країни, звернути увагу на передбачені покарання за знущання та плюндрування державних символів України.

Окремо слід зупинитися на знаках президентської влади, їх особливостях та функціях.

Висвітлити роль та функції Державної геральдичної служби України в дотриманні церемоніальних та протокольних заходів.

Семінарське заняття 2. Міжнародний досвід організації протокольних служб

1. Практика організації служб державного протоколу в різних країнах.
2. Діяльність департаментів державного протоколу в різних країнах.
3. Особливості національного протоколу та етикету.

Джерела та література:

1. Боль-Палиевская Д. Об этикете в Германии и России. - <http://protocolonline.ru/126-etiket-v-germanii-i-rossii.html>
2. Виноградов В.М. Дипломатия: люди и события. Из записок посла. – М., 1998.
3. Виноградов В.М. Эпизоды из дипломатической практики. – М., 1993
4. Головин В. Азбука делового этикета // Эхо планеты. – 1991. - № 46. – С.26-31; № 47. – С. 26-31.
5. Грідіна І.М. Особливості китайського національного протоколу та етикету. - Вступ до міжнародних відносин: Науковий щорічник. – Донецьк, 2005. – С.91-98.
6. Дипломатический протокол США <https://prezi.com/qsnvult6ioi3/presentation/>
7. Еремеев Д. Шариат – исламский кодекс права и морали // Азия и Африка сегодня. – 1991. - № 7. – С. 32-35.
8. Зорин В.А. Основы дипломатической службы. - [http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/103223/Zorin - Osnovy diplomaticheskoi sluzhby.html](http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/103223/Zorin_-_Osnovy_diplomaticheskoi_sluzhby.html)
9. Ильин Е. Испанский менталитет. - <http://protocolonline.ru/137-osobennosti-mentaliteta-ispaniya.html>
10. Ильин Е. Особенности американского менталитета. - <http://protocolonline.ru/136-osobennosti-mentaliteta-ssha.html>
11. Ильин Е. Особенности итальянского менталитета. - <http://protocolonline.ru/131-osobennosti-mentaliteta-italiya.html>
12. Ильин Е. Особенности китайского менталитета. - <http://protocolonline.ru/132-osobennosti-mentaliteta-kitay.html>
13. Ильин Е. Особенности менталитета: Франция. - <http://protocolonline.ru/134-osobennosti-mentaliteta-franciya.html>
14. Ильин Е. Особенности русского менталитета. - <http://protocolonline.ru/135-osobennosti-mentaliteta-rossiya.html>
15. Ильин Е. Особенности японского менталитета. - <http://protocolonline.ru/133-osobennosti-mentaliteta-yaponiya.html>
16. Как не попасть впросак в Италии. - <http://protocolonline.ru/144-kak-ne-popast-vprosak-v-italii.html>
17. Китай: предполетный инструктаж. - <http://protocolonline.ru/82-kitay-predpoletnyy-instrukтаж.html>
18. КИТАЙСКАЯ ДУША, или Куда ведет китайца «зов сердца» и «голос крови». - <http://protocolonline.ru/113-kitayskaya-dusha.html>
19. Мазурова Е. Религиозные особенности протокола. Иудаизм. – <http://protocolonline.ru/28-religioznyy-protokol.html>
20. Михалькевич Г.Н. Протокол и этикет международного общения: Учеб. пособие. Издание второе, дополненное и исправленное. – Мн.: РИВШ, 2009. – 260 с. Глава 11.

- Некоторые особенности национальной психологии и этикета. - http://www.fir.bsu.by/chairs/dcs/publications_dcs/mikhailkevich/Mikhailkevich_ProtokolEtiket_2009/Mikhailkevich_ProtokolEtiket_2009_Glava11.pdf
21. Молодякова Э., Носов М. Пространство и время. - <http://www.aikiclub.ru/japintr.html>
22. Новак І.В. Актуальні проблеми розвитку системи протокольної служби України. Наук. вісник ДАУ. №2, 1999
23. Овчинников В. Ветка сакуры тридцать лет спустя. - <http://lib.ru/EMIGRATION/OVCHINNIKOV/sakura30.txt>
24. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия - наука и искусство / Виктор Иванович Попов. - М. : «Научная книга», 2000. - 576 с.
25. Преображенский К. Как стать японцем. – М., 1989.
26. Саубянов Харис-Хазрат, Демлуж Аль-Алам Джамала, Михайлова Гилана. Религиозные особенности протокола. Ислам. - <http://protocolonline.ru/29-religioznyy-protokol.html>
27. Цветов В. Пятнадцатый камень сада Реандзи. – М., 1987. - <http://razmishlizmi.narod.ru/15kamen.htm>
28. Шевченко С., Московцев Н. Страна мечты Остапа Ибрагимовича. - <http://protocolonline.ru/122-nacionalnye-osobennosti-braziliya.html>
29. Школа протоколу Галини Науменко - <http://protocolist.com.ua/>
30. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Asia. International Education Systems, St. Paul, Minnesota (January 1997)
31. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Europe. International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1994
32. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: Mexico/Canada . International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1995
33. Bosrock, Mary Munay. Put Your Best Foot Forward: South America. International Education Systems, St. Paul, Minnesota 1997

Методичні рекомендації:

Студентам пропонується вивчити міжнародний досвід організації протокольних служб при різних держаних структурах. Звернути увагу на централізовані та розосереджені моделі протокольних служб різних країн. Охарактеризувати труднощі та становлення протокольної служби України та виявити їх причини. Простежити етапи становлення протокольної служби України, використовуючи при цьому джерела особового походження.

За вибором студенти групи можуть зробити наступні повідомлення:

Протокольні особливості акредитуєчої країни (країна на вибір). Протокольний відділ або особа, відповідальна за питання протоколу в дипломатичному представництві. Знання культури, звичаїв і традицій зарубіжних країн, як вимоги дипломатичної професії. Стереотипи поведінки. Порядок звернення і титули. Специфіка невербальних засобів спілкування. Протокол вручення та прийняття подарунків та сувенірів

Обрати за бажанням країну(и) чи регіон (наприклад: США, Франція, Велика Британія, Арабський Схід, Південний Схід, Китай, Японія та ін.) та зробити повідомлення про особливості спілкування з їх представниками.

Семінарське заняття 3. Дипломатичне листування

1. Поняття "дипломатичне листування". Місце дипломатичного листування в зовнішньополітичній діяльності держави.

2. Класифікація дипломатичних документів. Основні та інші сучасні види дипломатичного листування.
3. Протокольні характеристики видів дипломатичного листування. Структура дипломатичного документа. Функціональне навантаження складових одиниць дипломатичного документа.
4. Форми та методи доставки дипкореспонденції. Відповідь на отриманий документ.
5. Мова дипломатичних документів.

Джерела та література:

1. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Навч. посібник / О.П. Сагайдак. – К.: Знання, 2006. - URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-165.html>
2. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
3. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. - К., 1998
4. Ковалев Ан. Азбука дипломатії. - М., 1988
5. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия - наука и искусство / Виктор Иванович Попов. - М. : «Научная книга», 2000. - 576 с.
6. Шинкаренко Т.І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). – К., 2001

Методичні рекомендації:

Зважаючи на те, що магістерський курс передбачає вивчення окремої дисципліни «Дипломатичне листування», студенти попередньо ознайомлюються саме з поняттям дипломатичного документа, принципів їх класифікації, морфологічними ознаками. Тому слід звернути увагу на наступні питання, що підлягають висвітленню. Загальні положення. Термінологія. Стиль службового листування. Скорочення. Поняття "дипломатичне листування". Місце дипломатичного листування в зовнішньополітичній діяльності держави. Класифікація дипломатичних документів. Основні та інші сучасні види дипломатичного листування.

Структура листа. Протокольні характеристики видів дипломатичного листування. Форми та правила звернень в документах. Комплімент та "формула компліментів" в дипломатичній кореспонденції. Форми та правила звернень в документах. Комплімент та "формула компліментів" в дипломатичній кореспонденції.

Бланк, нотний бланк. Форми та методи доставки дипкореспонденції. Відповідь на отриманий документ. Мова дипломатичної переписки. Припустимі спрощення та скорочення в документі. Підписні види дипкореспонденції. Резолюція на дипломатичному листуванні. Оригінал та копія. Конверт. Адреса

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
до дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет»
спеціальності 6.030201 Міжнародні відносини

Дисципліна дипломатичний протокол та етикет має розроблений дистанційний курс, де студенти мають усі можливості покроково вивчити запропоновані теми, відповідаючи на поставлені запитання, проходячи інтерактивні ігри

Посилання на дистанційний курс:
<http://moodle.mdu.in.ua/course/view.php?id=1405>

Зважаючи на велику візуалізацію дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» студентами пропонується підготувати презентації із запропонованих тем:

1. Дипломатичні прийоми (прийняття).
2. Зовнішній вигляд дипломата та офіційної людини.
3. Правила поведінки за столом.
4. Етикет подарунків та сувенірів в дипломатичній практиці.
5. Національні особливості державного церемоніалу та протоколу (країна на вибір студента).

Також студент може запропонувати власну тему для презентації, виходячи з програми курсу.

Методичні поради для підготовки презентації

При підготовці презентації слід пам'ятати, що вона має за мету, щоб зробити виступ перед аудиторією яскравіше і зконцентрувати увагу аудиторії на певних фактах.

Є формула успішної презентації (Гай Кавасаки): 10/20/30. Презентація повинна містити 10 слайдів. Ця цифра оптимальна для осмислення людиною.

20 – кількість хвилин тривання презентації.

30 – кегель, яким слід користуватися при написанні презентації, що вимагає не перенасичувати презентацію зайвим текстом.

Презентація не повинна складатися з одного лише тексту: більше ілюстрацій і навіть анімації.

Якщо треба внести статистику – слід зробити її у вигляді графіку, або діаграми.

При підготовці слайду слід пам'ятати про правило «5 об'єктів на слайді». Короткочасова пам'ять людини здатна пам'ятати одночасно 7+(-)2 елементи.

Література:

1. «Створення презентацій за допомогою «Microsoft PowerPoint». – URL: http://www.internat2.edu.kh.ua/Files/downloads/000posibnyk_powerpoint.pdf

2. Поради щодо створення презентацій. - URL: <http://www.docme.ru/doc/462553/poradi-shhodo-stvorennya-prezentac%D1%96j>

3. Вимоги щодо створення презентацій. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: iprobuk.cv.ua

4. 9 правил удачной презентации от Стива Джобса. – URL: <https://geniusmarketing.me/lab/9-pravil-sozdaniya-udachnoj-prezentacii-ot-stiva-dzhobsa/>

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

до дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет»
спеціальності 6.030201 Міжнародні відносини

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК З КУРСУ «ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ»

1. Поняття та принципи дипломатичного протоколу.
2. Визначення терміну "Дипломатичний протокол".
3. Складові дипломатичного протоколу.
4. Роль та значення дипломатичного протоколу у міжнародних відносинах.
5. Поняття церемоніалу.
6. Поняття дипломатичного етикету.
7. Формування міжнародно-правової бази дипломатичного протоколу.
8. Становлення дипломатичного протоколу України.
9. Класифікація особистих візитів дипломата
10. Форми надсилання дипломатичної пошти
11. Складові жіночого протоколу
12. Візити непризначеного посла до та після вручення вірчих грамот
13. Характер візитів на високому та найвищому рівнях
14. Основні принципи дипломатичного протоколу
15. Особливі церемоніальні почесті
16. Протокольна група офіційних осіб під час церемонії зустрічі високого гостя в місці прибуття
17. Складові програми візиту
18. Іменне запрошення на дипломатичний прийом
19. Дипломатичний список
20. Кувертна картка
21. Правила надсилання візитних карток
22. Етикет особистого прапора (штандарта)
23. Церемонії в протокольній практиці України
24. Траурні церемонії
25. Принцип паритетності у дипломатичному протоколі.
26. Поняття “Дуаен”, його функції, можливі випадки його обрання згідно з міжнародною протокольною практикою.
27. Дипломатичний корпус.
28. Поняття протокольного старшинства; правило “почесного місця”.
29. Протокольні особливості процедури акредитації нового посла в країні перебування.
30. Особисті візити дипломатів: роль і значення в дипломатії, класифікація, протокольні особливості проведення.
31. Особисті бесіди дипломатів. Записи бесід.
32. Особливості титулування співрозмовників під час дипломатичних контактів.
33. Візитна картка при дипломатичних контактах.
34. Основні види документів дипломатичного листування: мета їхнього використання, протокольні характеристики.
35. Пояснити термін “формула компліментів” та навести 2-3 приклади.
36. Перелічити відомі Вам форми письмових звернень до старших дипломатичних співробітників, міністра закордонних справ.
37. Які види дипломатичної кореспонденції повинні бути обов’язково підписані відправником?

38. Протокольні вимоги до дипломатичної кореспонденції.
39. Роль дипломатичних прийомів в дипломатичній практиці.
40. Види дипломатичних прийомів, їхні протокольні характеристики.
41. Етикет поведінки господарів і гостей під час дипломатичних прийомів.
42. Процедура запрошення на дипломатичний прийом.
43. Організація та проведення дипломатичних прийомів.
44. Схеми та правила розсадки на дипломатичних прийомах.
45. Етикет Державного Прапора України.
46. Етикет поведінки за столом.
47. Місце і значення візитів на високому та найвищому рівнях у міжнародних відносинах.
48. Класифікація візитів на високому та найвищому рівнях.
49. Підготовка візитів. Програми перебування високих гостей під час візитів на високому та найвищому рівнях.
50. Особливості носіння фракту, смокінгу.
51. Міжнародна ввічливість держав.
52. Протокол міжнародних організацій, конференцій.
53. Правила етикету потискання руки.
54. Зовнішній вигляд дипломата, політика.
55. Правила представлення, рекомендування один одному.
56. Написання листів-запрошень та поздоровлень.
57. Відповіді на листи-запрошення та поздоровлення.
58. Правила розсадки в автомобілях.
59. Етикет телефонної розмови.
60. Етикет дарування та прийняття подарунків.
61. Форми та типи столів у протокольній практиці.
62. Поняття формат заходу.
63. Поняття формула заходу.
64. Символіка міжнародних організацій.
65. Офіційні та робочі мови міжнародних організацій.
66. Етикет користувача Інтернет.
67. Етикет роботи на комп'ютері в локальній мережі
68. Етикет носіння Державних нагород.
69. Етикет візитних карток.
70. Умовності та написи на візитних картках.
71. Етикет особистого прапора (штандарта).
72. Етикет службових відносин.
73. Управління Державного Протоколу та Церемоніалу Президента України.
74. Управління Державного протоколу МЗС України.
75. Протокольні підрозділи органів державної влади України.
76. Невербальні засоби спілкування.
77. *Скласти текст запрошення на дипломатичне прийняття з розсадкою відповідно до норм дипломатичного протоколу.*
78. *Скласти текст запрошення на дипломатичне прийняття без розсадки відповідно до норм дипломатичного протоколу.*
79. *Скласти текст позитивної відповіді на запрошення на дипломатичне прийняття.*
80. *Скласти текст відповіді-відхилення запрошення на дипломатичне прийняття.*
81. *Скласти можливі плани-схеми розсадок на неофіційному дипломатичному прийнятті.*
82. *Скласти макети візитних карток дипломатів.*

83. Скласти можливі схеми розсадок в автомобілях відповідно до норм дипломатичного протоколу.
84. Скласти можливі схеми розсадки під час офіційних дипломатичних прийомів.
85. Скласти текст приватного листа напівофіційного характеру.
86. Скласти схеми розсадок делегацій під час міжнародних конференцій, нарад.

Завдання для комплексної контрольної роботи (приклад).

Варіант I

1. Які з наведених продовжень фрази ви вважаєте вірними: «Дотримання правил протоколу...»:
  - а) визначено принципом суверенної рівності держав;
  - б) залежить від авторитету держави на міжнародній арені;
  - в) залежить від форми правління;
  - г) залежить від часу вступу до ООН.
2. Від чого залежить протокольне старшинство постійних представників при ООН:
  - а) від часу акредитації при Організації,
  - б) від впливовості державу, яку вони представляють на міжнародній арені,
  - в) від прийнятого в результаті жеребкування алфавітного порядку?
3. Як розміщуються делегації на засіданні міжнародної конференції:
  - а) в залежності від часу прибуття на конференцію,
  - б) з врахуванням значимості країни, що представляється, на міжнародній арені,
  - в) за алфавітом?
4. Перелічте функції візитної картки?
5. В офіційному протоколі чітко зазначається, хто входить до складу офіційної делегації під час візиту високого гостя, а хто до осіб супроводження. Перелічте, хто входить до складу офіційної делегації, наприклад, під час нанесення офіційного візиту президента України до іншої держави?
  6. Важливим принципом дипломатичного листування є принцип:
    - а) принцип старшинства,
    - б) принцип взаємності,
    - в) принцип рівності?
7. Яке з перелічених визначень на візитних картках зазначає співчуття:
  - а) p.g.;
  - б) p.f.;
  - в) p.c.;
  - г) p.f.N.a.?
8. Що означає позначка на візитівці – p.p.?
9. Хто веде листування за допомогою вербальних нот?
10. Що собою представляє комплімент в нотах?
11. Що собою представляє адрес-титул в дипломатичній кореспонденції?
12. У яких випадках надсилаються колективні ноти?
13. Назвати найважливіші функції протоколу ООН та інших міжнародних організацій.
14. Які чинники слід враховувати під час вибору протокольного подарунку?
15. Які правила вручення та прийняття подарунків, враховуючи національні особливості?

Варіант II

1. Виключте з перелічених елементів церемоніалу ті, які не передбачені протоколом зустрічі глави держави у якості почесного гостя ООН:
  - а) подняття прапорів,
  - б) вишукування роти почесної варті.

- в) виконання гімнів?
2. Виключите з наведеного переліку мову, яка не є робочою мовою ООН:
- англійська,
  - арабська,
  - іспанська,
  - китайська,
  - німецька,
  - російська,
  - французька
3. Оберіть правильне описання прапора ООН:
- білий з емблемою Організації у верхньому куті,
  - блакитний з емблемою Організації у центрі,
  - блакитний з емблемою Організації у верхньому лівому куті?
4. В яких представницьких заходах, що організуються владою країни перебування, беруть участь посольства, послы і дипломати ?
5. В офіційному протоколі чітко зазначається, хто входить до складу офіційної делегації під час візиту високого гостя, а хто до осіб супроводження. Перелічте, хто входить до складу осіб супроводження, наприклад, під час нанесення офіційного візиту президента України до іншої держави?
- Які дані вказуються на візитівці офіційної особи, наприклад, посла, а які ні?
  - Яке з перелічених визначень на візитних картках зазначає вислів подяки:
    - p.g.;
    - p.f.;
    - p.c.;
    - p.f.N.a.?
8. На візитівках можуть бути й інші, не такі офіційні надписи. Які з них написані правильно:
- поздоровляю з Новим роком,
  - дякує за поздоровлення,
  - поздоровляє з Днем народження,
  - вітаю з ювілеєм
- Хто веде листування за допомогою особистих нот?
  - В яких випадках комплімент у нотах опускається?
  - У яких випадках надсилається пам'ятна записка?
  - Що собою представляє адрес в дипломатичній кореспонденції?
  - Як відбувається прийом нових членів до ООН?
  - Яке значення має подарунок у протокольній практиці?
  - Які існують заборони при врученні протокольних подарунків?

**ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ БІБЛІОТЕКИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ
НАВЧАЛЬНИМИ ПІДРУЧНИКАМИ (ПОСІБНИКАМИ) З ДИСЦИПЛІНИ
до дисципліни «Основи наукових досліджень»
спеціальності 055 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії**